

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผุกเต่า
ตำบลศาลาลำดวน อำเภอสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว
Guidelines for Community-Based Tourism Development
at Ban Nong Phuk Tao Sub-District of Sala Lumduan District,
Sakaeo Province

โกมล จันทวงษ์

Komol Chanthawong

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

Email: komol@vru.ac.th

Received June 15, 2022; Revised July 7, 2022; Accepted August 2, 2022

Abstract

The paper this research to guide the development community-based tourism are applied by participatory action research to define the example of the group of people who inform the main information by purposive sampling are composed of tour guide from community, tour guide from cultural and productionable community, tour guide from the press, members of entrepreneurship in tourism and thirty members of Sala Lumduan Subdistrict Administrative Organization. This research instruments are area survey, interview, checking list and analysis content according to the subject which are discovered can be used inductive descriptive research. Research results describe Guidelines for tourism development include: 1) History and context of the area Community history should be settled in order to develop a legend and story (story). should further develop tourist attractions both conservatively and creatively 3) in terms of the identity of the community Community life should be used to create a meaningful identity. and being a new tourism community 4) Management An integrated participation mechanism should be developed. 5) In terms of income distribution should develop both traditional activities and a variety of community ways to distribute more household income. 6) Facilities Should have developed a public relations website. The tourism map connects both inside and outside the community. and the attributes of being a good host lead to a "Welfare Community for Tourism"

Keywords: Community Tourism; Sustainable Tourism Development; Ban Nong Phuk Tao Community

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย แกนนำการท่องเที่ยวโดยชุมชน แกนนำวัฒนธรรมชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชน แกนนำสื่อมวลชนเพื่อการท่องเที่ยว ผู้แทนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลำดวน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจบริบทพื้นที่ แบบสัมภาษณ์ แบบตรวจสอบรายการ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นที่ค้นพบแล้วนำมาพรรณนาเชิงอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ด้านประวัติและบริบทพื้นที่ ควรมีการชำระประวัติชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาเป็นตำนานเรื่องเล่า (Story) 2) ด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาต่อยอดแหล่งท่องเที่ยว ทั้งเชิงอนุรักษ์และเชิงสร้างสรรค์ 3) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ควรนำวิถีชีวิตชุมชนมาสร้างอัตลักษณ์สื่อความหมายเชิงคุณค่า และความเป็นชุมชนท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ 4) ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนากลไกมีส่วนร่วมแบบบูรณาการ 5) ด้านการกระจายรายได้ ควรพัฒนากิจกรรมทั้งในเชิงประเพณีและวิถีชุมชนให้หลากหลายเพื่อกระจายรายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น 6) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรมีการพัฒนาเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ แผนที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งในและนอกชุมชน และคุณลักษณะของการเป็นเจ้าบ้านที่ดีนำไปสู่ “ชุมชนสวัสดิการเพื่อการท่องเที่ยว”

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; การท่องเที่ยวโดยชุมชน; ศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว; ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า

บทนำ

การเติบโตของการท่องเที่ยวกลายเป็นอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการที่มีความเกี่ยวเนื่องได้ขยายเป็นวงกว้างไปยังทุกกลุ่มเป้าหมายในสังคม การเดินทางของนักท่องเที่ยวจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีและส่งผลต่อการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ปัจจุบันประเทศไทยก้าวขึ้นมาเป็นประเทศชั้นนำทางการท่องเที่ยวและเป็นที่รู้จักต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากทั่วโลก การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของท้องถิ่นโดยการจัดการท่องเที่ยวอย่างสมดุลส่งผลให้ได้รับประโยชน์ต่างๆที่ได้จากการท่องเที่ยวย้อนคืนสู่ชุมชนและท้องถิ่น (Emphandhu, 2007) ซึ่งคนในชุมชนสามารถวางแผนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ เริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูล เอาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาขาย ขายเรื่องราว (Story) ในสิ่งที่ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่ วัฒนธรรมเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนจากกระแสนิยมในรูปแบบการใกล้ชิดธรรมชาติและใช้ชีวิตตามวิถีชุมชนดั้งเดิมที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ภาครัฐมุ่งพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมุ่งหวังให้เป็นแรงขับเคลื่อนที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเติบโตได้อย่างยั่งยืน จากรายงานการสำรวจทรนด์การท่องเที่ยวในประเทศไทยปี 2562 โดย Airbnb พบว่า ร้อยละ 84 ต้องการท่องเที่ยวแบบใช้ชีวิตเหมือนคนท้องถิ่นและใช้จ่ายไปกับร้านอาหารในชุมชนมากที่สุดกว่า 1.7 พันล้านบาท และจากข้อมูลของ Expedia ที่ทำการเจาะลึกข้อมูลการท่องเที่ยวในปี 2561 พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวเป็นแหล่งชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในเมืองรอง (Modmontin, 2019) องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ได้เผยแพร่ข้อมูลเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2564 ซึ่งคาดว่าผลกระทบโดยตรง

และโดยอ้อมจากการระบาดครั้งใหญ่ของโควิด 19 ทั่วโลกต่อการท่องเที่ยวระหว่างประเทศทำให้ GDP โลกลดลงไปมากกว่า 4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ในช่วง ระหว่างปี 2563 – 2564 เป็นการลดลง 2.4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และ 1.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ในปี 2563 และ 2564 ตามลำดับ

การที่ความสนใจของนักท่องเที่ยวเริ่มหันมาสัมผัสวิถีชีวิตของชุมชนสร้างประสบการณ์แปลกใหม่ให้กับชีวิตสอดคล้องกับที่ประเทศไทยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทยเรียนรู้และวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local Experience) จึงทำให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น (Sanguansri, 2003) แต่เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมาเกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เรียกว่า การท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ที่มุ่งเน้นรายได้และให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยปราศจากการคำนึงถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม (Jittangwattana & Srikhampha, 2014)

ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า เป็นชุมชนดั้งเดิมตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีศาลเจ้าพ่อพระปรงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนบ้านหนองผูกเต่า มีหนองน้ำที่เชื่อมโยงกันภายในชุมชนก่อเกิดวิถีชีวิตของคนริมหนอง ด้วยเสน่ห์ของคนในชุมชนที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย อธิษาศัยไมตรีของชาวบ้าน และมากด้วยทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร ความเชื่อ ภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องเล่าเจ้าพ่อพระปรง ทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นดังกล่าว จึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการที่จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหา การดำเนินการวิจัย (Research Phase) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2564) คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ เอกสารการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (TAT Review Magazine) หนังสือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิด หลักการ ประโยชน์และองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ การกระจายรายได้สู่ชุมชน แนวคิดการเชื่อมโยงผลประโยชน์การท่องเที่ยวสู่ชุมชน (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2014) เป็นต้น

ขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษานี้ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน ดังนี้ 1) แกนนำการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า 4 คน 2) แกนนำวัฒนธรรมชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชน 20 คน 3) แกนนำสื่อมวลชนเพื่อการท่องเที่ยว 2 คน 4) ผู้แทนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน 2 คน และ 5) ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาลำดวน 2 คน

ขอบเขตพื้นที่วิจัย พื้นที่การศึกษาคือชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว

ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีเครื่องมือ ได้แก่ แบบสำรวจบริบทพื้นที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน การสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบตรวจสอบรายการ ใน พ.ศ. 2564

ทบทวนวรรณกรรม

หลักการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวทางเลือก ที่บริหารจัดการโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์และ มีมาตรฐานก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และ คุณภาพชีวิตที่ดี โดยชุมชนเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน ศูนย์กลางของการเชื่อมโยงของแนวคิด 3C จะอยู่ที่ ‘ชุมชน’ ซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติ คน วัฒนธรรมและจิตวิญญาณ โดยชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเอง CBT (Community-Based Tourism) ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน (Community-Based Tourism) การเชื่อมโยงผลประโยชน์การท่องเที่ยวสู่ชุมชน CBTT (Community Benefitting through Tourism) (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization), 2015)

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มี 7 องค์ประกอบ

- 1) เมืองคักร/กลไก ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว (1) เมืองคักร/กลไก ที่เกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชน เพื่อเป็นแกนนำในการบริหารจัดการท่องเที่ยว (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิกและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว
- 2) มีระบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (1) มีระบบบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และกฎกติกาที่ใช้ในการบริหารการท่องเที่ยว และ สามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของชุมชน (2) การเสริมศักยภาพของคนในกลุ่มท่องเที่ยวและชุมชน (3) การปฏิบัติตามกฎระเบียบและรูปแบบที่ใช้สำหรับบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (4) การตลาดและประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นกับชุมชน อย่างยั่งยืน
- 3) สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน (1) สนับสนุนการพัฒนาชุมชน (2) กระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเป็นธรรมและสร้างโอกาสในการมีรายได้เสริม
- 4) ส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน (1) กลุ่มท่องเที่ยวมีข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น (2) มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายในสู่คนภายนอก (3) มีกฎ กติกา และแนวทางเพื่อเคารพและปกป้องวัฒนธรรมชุมชน (4) กลุ่มท่องเที่ยวมีการส่งเสริม อนุรักษ์ พื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรม
- 5) มีส่วนในการดูแลรักษาสีงแวดล้อมร่วมกับชุมชน (1) กลุ่มท่องเที่ยวมีข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) มีการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (3) จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (4) มีการป้องกันจัดการ และแก้ไขปัญหาเฉพาะ
- 6) สร้างการเรียนรู้ (1) กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการเรียนรู้ความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน ให้แก่ผู้มาเยือน (2) สร้างจิตสำนึกและองค์ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งคนในชุมชน และผู้มาเยือน
- 7) มีการบริการที่ดีและปลอดภัย ทั้งด้านที่พัก ยานพาหนะ นักสื่อความหมายท้องถิ่น เจ้าของบ้าน และการประสานงานที่ดีระหว่างกลุ่มในชุมชนเพื่อให้บริการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ผู้วิจัย หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน 1) คัดเลือกชุมชน (Selecting Community) การเลือกชุมชนบ้านหนองผูกเต่าศึกษาเนื่องจากเป็นชุมชนเข้มแข็งมีกิจกรรมสำคัญ ศาลเจ้าพ่อพระปรอง ประเพณีวันไหล จังหวัดสระแก้ว และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภาคตะวันออก (ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน) 2) การเข้าสู่ชุมชน (Entering Community) โดยการลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมงานประเพณีวันไหล เจ้าพ่อพระปรอง ในงานเทศกาลสงกรานต์ จังหวัดสระแก้ว และได้มีการพูดคุยซักถามคนในชุมชนถึงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันของชุมชน

การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Build-up Rapport) ผู้วิจัยลงพื้นที่ฝังตัวในชุมชน ศึกษาเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนภาคตะวันออก (ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน) และเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนทำให้เกิดความผูกพันกับชุมชนเพิ่มขึ้น การเตรียมคนและเครือข่ายความร่วมมือ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทีมงานผู้ช่วยผู้วิจัยในการเก็บข้อมูลเพื่อการเก็บข้อมูล ร่องรอยและบันทึกภาพ และกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย การสำรวจ ศึกษาชุมชน (Surveying and Studying Community) เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัย โดยการชวนคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอบถามเชิงลึก ทำการสอบถามแบบไม่มีโครงสร้างค้นหาประเด็น

การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบของความสัมพันธ์ และกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ทั้งในระดับนโยบาย ชุมชน สถาบันการศึกษาในพื้นที่ มีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้ การสำรวจพื้นที่ (field survey) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล (In Depth Interviews) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interviews) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น ประเมินศักยภาพ และทำการวิเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปเป็นข้อมูลแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาวเคราะห์ข้อมูล และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจบริบทพื้นที่การท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า 6 ด้าน ที่พัฒนามาจากการศึกษาที่ได้จากข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ 1) ประวัติและบริบทพื้นที่การท่องเที่ยว 2) สถานที่ท่องเที่ยว 3) ผู้นำการบริหารจัดการท่องเที่ยว 4) การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว 5) สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว และ 6) ทรัพยากรทุนสนับสนุนการท่องเที่ยว

2. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interviews) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ซึ่งพัฒนาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์

3. แบบตรวจสอบรายการ (Check List) ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open Ends Question) เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพชุมชนด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เพื่อได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว และสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในการสัมภาษณ์

เชิงลึกผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน โดยการบอกต่อจากผู้ถูกสัมภาษณ์คนก่อนเพื่อได้ข้อมูลที่ต่อเนื่องและสมบูรณ์ที่สุดได้ทำการสัมภาษณ์ ทั้งสิ้นจำนวน 12 คน ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติและบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่าจนข้อมูลอิ่มตัว ได้ประเด็นหลัก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการรวบรวม ค้นคว้า ศึกษาจากเอกสารเรื่องเล่าสละแก้วเกี่ยวกับศาลเจ้าพ่อพระปรตงเทกกาล ประเพณีวันไหลเจ้าพ่อพระปรตง ดำเนินบ้านหนองผูกเต่า ชุมชนถนนเก่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วารสารสละแก้วบ้านเรา และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ศักยภาพการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การกระจายรายได้ กิจกรรมท่องเที่ยว และทรัพยากรทุนเพื่อการท่องเที่ยว ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยนำไปสังเคราะห์เพื่อสร้างแบบสำรวจรายการบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า

สำรวจบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า 6 ด้าน ได้แก่ 1) ประวัติและบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน 3) ผู้นำการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5) สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวโดยชุมชน 6) ทรัพยากรทุนสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล คัดกรองข้อมูลและจัดแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ค้นพบ (Topic) แล้วนำมาพรรณนาเชิงอุปนัย (Inductive)

ผลการวิจัย

ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า เป็นชุมชนที่มีความเชื่อเกี่ยวกับ “เจ้าพ่อพระปรตง” เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่ชุมชนบ้านหนองผูกเต่า พื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มมีแนวพระปรตงและแนวพระสะทิง ไหลมาบรรจบกันเกิดเป็นหนองน้ำหลายแห่ง เป็นพื้นที่เขตรอยต่อระหว่างจังหวัดสระแก้วและปราจีนบุรี มีถนนสุวรรณศร (หมายเลข 33) 2 เส้นทางบรรจบกันเป็นรูปวงรี โดยมีทางเชื่อม 8 ช่องทาง เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อพระปรตง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ภาคตะวันออก (ด้านประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน) ณ วัดวิหารธรรม มีประวัติศาสตร์ชุมชนถนนเก่า มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่ม โดยมีสมาชิกเป็นคนในชุมชน แบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีสถานที่ท่องเที่ยวและรองรับนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ทั้งเชิงวิถีความเชื่อ วิถีวัฒนธรรม และกิจกรรมภูมิปัญญาชาวบ้านหนองผูกเต่า ชุมชนมีแนวคิดในการสร้างเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว โดยมีกองทุนสนับสนุนการท่องเที่ยวของตนเอง

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ได้แก่ 1) ด้านประวัติและบริบทพื้นที่ ควรมีการชำระประวัติชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาเป็นตำนานเรื่องเล่า (story) 2) ด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ควรพัฒนาต่อยอดแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงอนุรักษ์ และเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยว 3) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ควรนำวิถีชีวิตชุมชนมาสร้างอัตลักษณ์สื่อความหมายเชิงคุณค่า และความเป็นชุมชนท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ 4) ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนากลไกการจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่ทุกคนมีส่วนร่วม 5) ด้านการกระจายรายได้ ควรพัฒนากิจกรรมทั้งในเชิงประเพณี และวิถีชุมชนให้หลากหลายเพื่อกระจายรายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น 6) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก ควรมีการพัฒนาเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ แผนที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งในและนอกชุมชน และคุณลักษณะของการเป็นเจ้าบ้านที่ดีนำไปสู่ “ชุมชนสวัสดิการเพื่อการท่องเที่ยว” มีรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านประวัติและบริบทพื้นที่ ควรมีการชำระข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยสาธารณะแบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้มีข้อมูลที่ถูกต้องนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นตำนานเรื่องเล่า (story) สร้างความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การชำระประวัติศาสตร์ชุมชนโดยสาธารณะแบบมีส่วนร่วม การเขียนประวัติชุมชนโดยชุมชนการชำระอัตชีวประวัติของบุคคลสำคัญเพื่อเป็นแบบอย่างหรือต้นแบบผู้ เรื่องเล่าตำนานชุมชนถนนเก่า ตำนานโด่ง โรงเรียนเก่า เป็นต้น

2) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงอนุรักษ์และเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยว เช่น ศาลเจ้าพ่อพระปรางค์ความเชื่อ รูปเคารพและบทบาทศาลเจ้าพ่อพระปรางค์มาพัฒนาต่อยอดเป็นประเพณี วิถีดำรงชีพเพื่อให้เกิดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างหลากหลาย ควรนำถนนสายชุมชนถนนเก่า (หมายเลข 33) มาพัฒนาต่อยอดกิจกรรมเป็นถนนสายวัฒนธรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และพัฒนาสวนสมุนไพรอาหารริมทาง ควรมีการพัฒนาพื้นที่โรงเรียนเก่า สะพานเก่า หมู่บ้านร้างเป็นจุดศึกษาตอบโจทย์การท่องเที่ยววิถีชุมชน และพัฒนาต่อยอดสวนป่าชุมชนเป็นสวนป่าเพื่อสุขภาพ (Forest therapy) เป็นต้น

3) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน (Symbols) ควรมีการสร้างสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายแห่งคุณค่าของภูมิปัญญาไทยสู่การท่องเที่ยว เช่น การนำเครื่องมือในการดำรงชีพมาสร้างเป็นสัญลักษณ์ประตูเมืองหน้าด่านการท่องเที่ยว โดยนำโครงสร้างร้านโด่ง (เครื่องมือจับสัตว์ในลำคลอง) มาสร้างสัญลักษณ์ประตูเมือง นำเรื่องราวของคนที่มีนามสกุลที่มีคำว่า ด่าน...นำหน้า มาสร้างพลังขับเคลื่อนชุมชนแบบหุ้นส่วนร่วมรับผิดชอบ นำคำว่าชุมชนบ้านหนองผูกเต่ามาสร้างเป็น “อุทยานพุทธสัจจะธรรมโกโพธิตย์เต่าเรียน” ตามรอยพุทธประวัติ เป็นต้น

4) ด้านการบริหารจัดการ ควรบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในรูปแบบเวทีสภาองค์กรประชาธิปไตยในวิถีชุมชน ควรสร้างโอกาสให้ทุกครัวเรือนเข้าถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในมิติต่างๆ ควรสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ภายใต้แนวคิด วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และการขับเคลื่อนกระบวนการสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมบูรณาการครบวงจรของชีวิต ตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น

5) ด้านการกระจายรายได้ ควรมีการพัฒนากิจกรรมทั้งเชิงประเพณี และวิถีการดำรงชีพ สร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบที่สามารถตอบโจทย์นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอายุ ควรนำวิถีความเชื่อ วิถีผลิต และการอยู่ร่วมกันมาสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่เน้นการเปลี่ยนแปลง แตกต่าง และประยุกต์ให้ร่วมสมัย เช่น นำดาบ นำเครื่องบูชาเช่นสังเวจเจ้าพ่อพระปราง มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ด้านความศักดิ์สิทธิ์และผลิตภัณฑ์ชุมชน นำสัญลักษณ์ร้านโด่งมาสร้างประตูบ้าน ซึ่งแสดงถึงสถานที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเข้าเยี่ยมชมได้ เป็นต้น

6) ด้านการอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ความเป็นมิตรไมตรี พัฒนาภาคีเครือข่ายมวลชนเพื่อการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน มีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ แผนที่ท่องเที่ยว พัฒนาจุดบริการ (Check in) ร้านอาหาร ร้านขายของฝาก ลานจอดรถ ระบบสุขภาพ เป็นต้น โดยนำทรัพยากรในชุมชนมาพัฒนาต่อยอดให้เกิดเป็นกองทุนธนาคารสวัสดิการชุมชน เพื่อนำไปสู่ “ชุมชนสวัสดิการ ผลิตภัณฑ์และการท่องเที่ยว” ต่อไป

อภิปรายผล

ประวัติและบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า บริบทพื้นที่เป็นชุมชนต้นน้ำแควพระปรังเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำแควพระสะทึง แควพระปรังไหลผ่านบรรจบกัน ไหลไปรวมกับแควหุมาณเป็นแม่น้ำบางปะกง พื้นที่ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 ตำบลศาลาลำดวน อำเภอเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว มีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านศาลเจ้าพ่อพระปรังมีสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน มีผู้นำการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยว เกิดการกระจายรายได้สู่ครัวเรือนโดยมีกองทุนสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีอาชีพทางการเกษตรและผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ จึงนำความเชื่อมาเชื่อมโยงในวิถีการดำรงชีพของชุมชนเกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังเช่นการศึกษาของ Ketsomboon & Naowan (2019) พบว่า บริบทศักยภาพด้านการท่องเที่ยวรูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำและเกษตรกรรม ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมฐานการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ที่น่าสนใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khamkerd & Saensit (2019) พบว่า ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนรูปแบบกลุ่มโดยสมาชิกเป็นคนในชุมชน มีการจัดเตรียมสถานที่แบบมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการจัดสถานที่รองรับนักท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชาวบ้าน และงานวิจัยของ Putjom et al. (2013) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนสลักคอก จังหวัดตราด พบว่า มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ลักษณะน่าสนใจของพื้นที่ที่มีความโดดเด่นเหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ผสานกันอย่างเหมาะสมกับการจัดการเส้นทางท่องเที่ยวกับกิจกรรมศึกษาเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ตามวัตถุประสงค์ พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า ได้แก่ 1) ด้านข้อมูลประวัติและบริบทพื้นที่ชุมชน ควรมีการชำระข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงนำมาพัฒนาเป็นตำนานเรื่องเล่า (Story) สู่ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีอายุเกือบร้อยปี มีช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงหลายยุคสมัย ข้อมูลอาจมีความไม่สมบูรณ์ การชำระประวัติชุมชนโดยสาธารณะจะเป็นเรื่องเล่าที่เป็นมรดกทางวิถีวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Kaewmanee (2014) พบว่า มีทุนทางวัฒนธรรมไทยทรงดำ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรเข้ามาช่วยจัดการร่วมวางแผนและดำเนินการร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2 ลักษณะ ทั้งเชิงอนุรักษ์และเชิงสร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนบ้านหนองผูกเต่าเป็นชุมชนที่เก่าแก่ มีมรดกทางวิถีวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าที่ควรอนุรักษ์ เช่น วิถีวัฒนธรรมศาลเจ้าพ่อพระปรัง วิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำ และสร้างสรรค์การท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงภูมิทัศน์ การจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมส่งเสริมท่องเที่ยว การเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นให้เกิดการบูรณาการ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ Singsaktrakul & Sermkamdee (2013) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่คำนึงถึงศักยภาพและปรับปรุงภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม สร้างสรรค์จิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชน ถ่ายทอดเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว จัดทำเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเน้นกิจกรรมเที่ยวที่มีความรู้ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย พัฒนาเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงข้อมูลท่องเที่ยวของชุมชน 3) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน (Symbols) ควรมีการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ที่สื่อความหมายแห่งคุณค่าของภูมิปัญญาไทยสู่การท่องเที่ยวทั้งนี้อาจเนื่องจากชุมชนบ้านหนองผูกเต่ามีเต่าเป็นสัญลักษณ์นำโชค และมีโด่งซึ่งเป็นเครื่องมือ ยังชีพของชุมชนจับสัตว์น้ำในลำคลอง นำมาสร้างเป็นประตูเมืองหน้าด่านเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ Khamkerd & Saensit (2019) พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การจัดทำข้อมูล

สื่อความหมาย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chamnian (2019) พบว่า การสื่อสารอัตลักษณ์ คือ การเลือกสรร และสื่อสารความโดดเด่นเป็นหนึ่งเดียว และเป็นตัวตนของชุมชนที่แตกต่างจากที่อื่น มีความสำคัญในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะการโฆษณาและประชาสัมพันธ์สินค้าและบริการเพื่อดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายหันมาสนใจสินค้า บริการของตน 4) ด้านการบริหารจัดการ ควรบริหารจัดการรูปแบบประชาธิปไตยในชุมชน ที่ทุกคน ทุกครัวเรือน มีส่วนร่วมและมีบทบาทชัดเจนในมิติต่าง ๆ ให้หลากหลาย ทั้งนี้อาจเนื่องจากชุมชนเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนจนกลายเป็นประวัติศาสตร์ ทรัพยากรชุมชนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ทุกคนควรมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Manirochana (2017) พบว่า ก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Khamkerd & Saensit (2019) พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาตลาด การพัฒนาด้านการบริการนักท่องเที่ยว 5) ด้านการกระจายรายได้ ควรมีการพัฒนากิจกรรมทั้งทางวิถีประเพณี และวิถีการค้าเชิงพาณิชย์ กิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจเนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีวัตถุประสงค์หนึ่งคือ การเพิ่มรายได้ครัวเรือนของชุมชน และมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Manirochana (2017) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ สอดคล้องกับ Khamkerd & Saensit (2019) พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การพัฒนาตลาด การพัฒนาด้านการบริการนักท่องเที่ยว การจัดทำข้อมูลสื่อความหมาย การส่งเสริมการท่องเที่ยว (Ketsomboon & Naowan, 2019) ต้องจัดการอบรมภาคีเครือข่ายท้องถิ่น ควรนำสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนมาจำหน่าย 6) ด้านการอำนวยความสะดวก ควรมีการพัฒนาเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ แผนที่ท่องเที่ยว และเจ้าบ้านที่ดี เพื่อนำไปสู่ “ชุมชนสวัสดิการและการท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจเนื่องจากการที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อให้มีความสุข จึงอาจต้องการความสะดวกสบาย ได้รับการต้อนรับที่ดี มีความปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Khamkerd & Saensit (2019) พบว่า การจัดทำข้อมูลสื่อความหมาย การส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพบุคคลด้านการท่องเที่ยว การป้องกันและรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และผลการศึกษาของ Ketsomboon & Naowan (2019) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอ มีจิตสำนึกให้สมาชิกในชุมชนอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบชนบท และสามารถถ่ายทอดให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว สร้างกิจกรรมให้มีลักษณะเด่น ปรับปรุงความสะอาด และภูมิทัศน์ให้สวยงาม มีความพร้อม มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น และเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก จัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องกัน พร้อมกับต้องปรับปรุงข้อมูลข่าวสารในสื่อโซเชียลให้ทันสมัยหลายช่องทาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรเสริมสร้างศักยภาพคนในชุมชนและผู้นำการท่องเที่ยวให้มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน มีทักษะกระบวนการเรียนรู้ และจิตสาธารณะของความเป็นชุมชนท่องเที่ยว

1.2 ควรนำวิถีการค้าเชิงพาณิชย์ของชุมชนมาสร้างความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า

1.3 ควรสร้างชุมชนให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงรุกแบบบูรณาการ (MICE) ให้มีความหลากหลาย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมกับชุมชน ยกย่องมาตรฐานการบริการและผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อกระจายรายได้ครัวเรือนของชุมชนบ้านหนองผูกเต่า

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยและพัฒนาศักยภาพผู้นำสื่อมวลชนและผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน เสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน

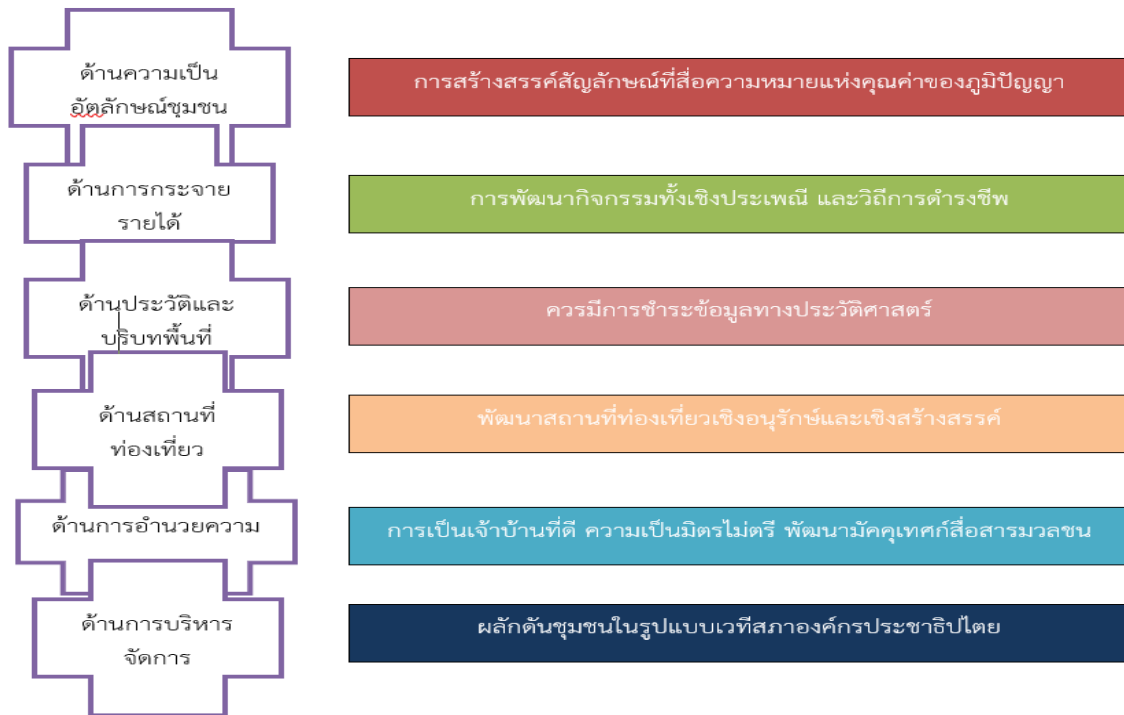
2.2 ควรวิจัยและพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนและภาคีเครือข่ายแบบพหุภาคีการท่องเที่ยวชุมชนเต็มพื้นที่จังหวัดอย่างแบบบูรณาการ เพื่อเพิ่มรายได้ครัวเรือนของชุมชน และมูลค่าทางเศรษฐกิจของจังหวัดสระแก้ว

2.3 ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีไทยเส้นทางจากวิถีความเชื่อเจ้าพ่อพระปรงแห่งภูมิปัญญาชุมชนบ้านหนองผูกเต่าสู่อารยธรรมโบราณจังหวัดสระแก้ว และมรดกโลกนครวัด-นครธม ประเทศกัมพูชา

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า จากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1) ด้านประวัติและบริบทพื้นที่ ควรมีการชำระประวัติชุมชน 2) ด้านสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาต่อยอดแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงอนุรักษ์ และเชิงสร้างสรรค์ 3) ด้านความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ควรนำวิถีชีวิตชุมชนมาสร้างอัตลักษณ์สื่อความหมายเชิงคุณค่า และความเป็นชุมชนท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ 4) ด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนากลไกการจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่ทุกคนมีส่วนร่วม 5) ด้านการกระจายรายได้ ควรพัฒนากิจกรรมทั้งในเชิงประเพณี และวิถีชุมชนให้หลากหลายเพื่อกระจายรายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น 6) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรมีการพัฒนาเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ แผนที่ท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งในและนอกชุมชน และคุณลักษณะของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี อธิบายตามรูปภาพด้านล่าง



ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหนองผูกเต่า “ชุมชนสวัสดิการเพื่อการท่องเที่ยว”

References

- Chamnian, M. (2019). Community Identity Communication for Tourism Promotion. *Journal of Management and Development Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 6(1), 235–256.
<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JMDUBRU/article/view/203387/141858>
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2014). *Tourism Quality Standards Assessment Guide*. Office of Tourism Development.
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2015). *Community Based Tourism*. Office of Community Tourism.
- Emphandhu, D. (2007). *Community-based Tourism Development and Homestay Management*. Kasetsart University.
- Jittangwattana, B., & Srihampha, P. (2014). *Sustainable Tourism Development* (2nd ed.). Dhammasarn.
- Kaewmanee, J. (2014). *Community-Based Tourism Management in Accordance With the Philosophy of Sufficiency Economy of Baan Hua Khao Jean Community, Phaktor District, Ratchaburi Province*[Master's Thesis, Silpakorn University].

- Ketsomboon, N., & Naowan, W. (2019). The Potential of Tourism for the Development of Village Tourism at Nongsuang Village, Krasaeng Sub-District, Bangsai District, Ayutthaya Province. *Apheit Humanities and Social Sciences Journal*, 25(1), 81–93.
- Khamkerd, T., & Sansit, W. (2019). Guidelines for Community-Based Tourism Development at Bang Mae-Mai Bang Yai Bangpla-Masuphanburi Province. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi*, 1(3), 221–232. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/art/article/view/243237/164736>
- Manirochana, N. (2017). Community Based Tourism Management. *Journal of International and Thai Tourism*, 13(2), 25–46. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jitt/article/view/113060/88029>
- Modmontin, S. (2019, October). *Community-based Tourism, the Way to Sustainability*. Government Savings Bank Research Center. https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2019/10/GR_report_travel_detail.pdf
- Putjorn, T., Veranavin, L., Kheovichai, K., & Unaromlert, T. (2013). Participatory Action Research in Community-based Tourism Management for Sustainable Community Development at Salakkhok, Trat Province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 5(2), 102–117. <http://fs.libarts.psu.ac.th/research/journal/journal%20V%205%20n%202/Pages%20from%20008.pdf>
- Sanguansri, P. (2003). *Teaching Documents Unit 8–15 Recreation Management and Nature Tourism*. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Singsaktrakul, P., & Sermkarndee, P. (2013). *The Study of Potentiality and Conservation Tourism Development Approach of Baan Thung-Maprang, Kuan Doan District and Baan Ton-Panan, Kuan Kalong District in Satun Province*. *Suthiparithat Journal*, 27(83), 97–112. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/DPUsthiparithatJournal/article/view/245075/166632>